

Воровка М.І.

Кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри педагогіки і педагогічної
майстерності Мелітопольського педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

ДО ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ІСТОРИЧНІ ТА ІСТЕРЕОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

Комплекс, сукупність джерел, що становлять основу наукового дослідження утворюють його джерельну базу [5, с.11]. Джерельна база історико-педагогічних досліджень, за визначенням Л. Березівської, це сукупність дібраних, систематизованих і класифікованих джерел як носіїв інформації про педагогічне минуле [2, с.6]. Їх використання, вважає О. Адаменко, дозволяє розв'язати всі завдання конкретного історико-педагогічного дослідження [3, с.10].

У сучасній історичній науці існує велика кількість визначень поняття «історичне джерело», природа якого подається з позицій чотирьох основних підходів:

- 1) позитивістський розглядає історичне джерело як пам'ятник минулого, що містить інформацію про історичні події та явища;
- 2) марксистський вважає його продуктом певних суспільних відносин;
- 3) культурологічний розуміє його як явище культури;
- 4) неокантіанській розглядає історичне джерело, перш за все, як продукт індивідуальної людської психіки.

З точки зору філософії науки, відзначає О. Богдашина, перші три підходи більше тяжіють до онтологічного, а четвертий – до гносеологічного розуміння природи історичного джерела. Нам уявляється слушною позиція дослідниці, яка визначила поняття «історичне джерело» з позицій системного підходу – це «результати людської діяльності, які містять в собі (як правило безпосередню) історичну інформацію, тобто які виступають носіями інформації про історичні події та явища; в той же час самі виступають пам'ятками матеріальної і духовної культури тієї епохи, коли вони були створені» [4, с.74–75].

Історичне джерело, конкретизує С. Павленко, – «це носій історичної інформації, що виник як продукт розвитку природи і людини й відбиває той чи інший бік людської діяльності» [5, с.68–73]. Водночас, вважає вчена, джерело само по собі є історичним фактом, частиною історичної дійсності, що утворилося у процесі реальної людської діяльності, відображає певні уявлення, ідеї, судження, цінності тощо.

Аналіз специфіки історико-педагогічного дослідження дозволяє визначити особливості історико-педагогічних джерел, серед яких найважливішим є наступні:

- вони є складовою загального корпусу історичних джерел, та набувають статусу історико-педагогічного джерела завдяки меті конкретного дослідження з історії освіти та виховання, для досягнення якої вони були використані;
- вони є відображенням педагогічної реальності епохи, у яку були створені;
- вони несуть відбиток ідейно-політичних настанов, суспільних цінностей та прийнятої (панівної) на той час педагогічної доктрини, а також відображення професійної позиції чи/та ідейних переконань свого автора;
- кожне історико-педагогічне джерело має широкі зв'язки не лише з різноманітними педагогічними, а й з суспільно-історичними, політичними, економічними, культурними та соціальними процесами, що відбувалися у розглядувану епоху;
- кожне джерело є носієм історико-педагогічної інформації, а й фактом історії освіти та педагогічної думки, частиною духовної скарбниці людства, явищем культури та суспільного життя.

Успішне вирішення завдань історико-педагогічного дослідження потребує від дослідника обізнаності із методами історичного джерелознавства як інструменту роботи зі

джерелами та широкого світогляду як передумови їх критичного осмислення та інтерпретації.

Враховуючи особливості історико-педагогічної науки, Л.Голубнича пропонує вважати джерелом педагогічної історіографії «специфічні педагогічно-історіографічні факти, котрі несуть історико-педагогічну інформацію про важливі для розвитку педагогічної думки та педагогічної науки події і явища, про видатних педагогів та їх особистий внесок у поширення й еволюцію педагогічного знання. Завдяки педагогічно-історіографічним джерелам виникає можливість відтворити особливості історико-педагогічних процесів, явищ, педагогічної свідомості, конкретно-історичні умови, які впливали на світогляд, а внаслідок, й на педагогічні концепції провідних педагогів минулого, з'ясувати дію та роль самої педагогічної науки у житті та розвитку суспільства» [4, с.42].

Таким чином, джерельну базу історико-педагогічного дослідження складають історичні, історіографічні ті інтерпретаційні джерела. Безпосередню інформацію про історико-педагогічну минувшину ми отримуємо з історичного джерела.

Список використаних джерел

1. Адаменко О. В. Методологія формування джерельної бази історико-педагогічного дослідження. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 15. С. 10-13.
2. Березівська Л. Д. Джерельна основа історико-педагогічних досліджень як методологічна проблема. *Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень*: зб. матеріалів наук.-методолог. семінару. (Київ, 25 жовтня 2017 року). Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2017. С. 6–7.
3. Богдашина Е. Н. Источниковедение истории Украины: вопросы теории, методики, истории: учеб.-метод. пособие. Харьков: Сага, 2012. 234 с.
4. Голубнича Л. О. Джерела педагогічної історіографії. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2012. Вип. 32. С. 33–46.
5. Історичне джерелознавство: Підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. К.: Либідь, 2002. 488 с.